

Терела Г.В.

Полтавський університет економіки і торгівлі

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ НАГЛЯДУ Й КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Стаття присвячена характеристиці джерельної бази дослідження історико-правових моделей нагляду й контролю за дотриманням законодавства про працю в Україні (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.). Визначено види джерел. Проаналізовано основні джерела імперського періоду, УНР доби Української Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату), УНР періоду Директорії, УРСР, України. Звернено увагу на доцільність використання архівних джерел, частина з яких уперше вводиться до наукового обігу. Зроблено акцент на стадіях процесу інтерпретації джерел для з'ясування теоретико-правових засад нагляду й контролю.

Ключові слова: *нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю, історико-правове дослідження, джерельна база, опубліковані офіційні джерела, архівні документи й матеріали.*

Постановка проблеми. В умовах реформування трудового законодавства загалом та одного з його інститутів – нагляду й контролю за дотриманням такого законодавства – зокрема доцільним видається проведення історико-правового дослідження становлення й розвитку названого інституту на теренах України від початку формування фабричного законодавства в другій половині ХІХ століття до сьогодення. Нагляд і контроль як способи забезпечення законності у сфері праці завжди відігравали вагомий роль у вирішенні робітничого питання, тому належне організаційно-правове забезпечення їх здійснення мало, як свідчить історичний досвід, вагоме значення задля забезпечення «соціального миру» в державі як складника «миру загального», що має бути враховано й на сучасному етапі проведення соціальних реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. **Актуальність теми** зумовлюється й тим, що сьогодні в науковій літературі відсутнє відповідне комплексне історико-правове дослідження, хоча теоретичні та історичні аспекти становлення й розвитку інституту нагляду й контролю упродовж близько півтора столітнього періоду цікавило багатьох українських і зарубіжних науковців, насамперед істориків (О.П. Реєнт, Б.І. Андрусин, П.П. Гай-Нижник, В.М. Докашенко, І.Я. Терлюк, П. Луї та інші), істориків права (І.І. Шелимагін, В.С. Гудков, І.А. Гордєєв, Я.Л. Кисельов,

В.А. Шавін, С.Є. Титор, О.М. Олійник, О.Я. Маланій та інші), вчених-трудоваків (Л.С. Таль, І.С. Войтинський, В.М. Догадов, А.І. Цепін, Л.Г. Коняхін, А.М. Лушников, М.В. Лушнікова, М.Ф. Завялов, В.В. Волинець, А.О. Замченко, Д.К. Єфіменко, О.І. Процевський, Є.М. Попович, О.С. Серєда, Ф.А. Цесарський, В.І. Щербина, В.Ф. Ріхтхорен та інші) й адміністративістів (В.Ф. Дерюжинський, О.Ф. Євтихєв, М.С. Студенікіна, Я.А. Здір, В.М. Горшенєв, І.Б. Шахов, В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.В. Баклан, В.М. Гаращук, Д.М. Бахрах, В.П. Беляєв та інші), які залучали до наукового обігу різні джерела залежно від завдань дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу джерельної бази дослідження нагляду й контролю за дотриманням законодавства про працю в Україні з кінця ХІХ ст. до сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження історико-правових моделей нагляду й контролю передбачає використання широкої джерельної бази. Для її характеристики доцільно поділити останню на окремі види: 1) за хронологією (джерела імперського періоду, УНР доби Української Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату), УНР періоду Директорії, УСРР, УРСР, України); 2) за формою вираження (опубліковані та архівні документи й матеріали); 3) за характером (нормативно-правові акти:

закони, обіжники, накази, постанови тощо; офіційні звіти; щоденники, спогади, офіційні і приватні листи державних діячів); 4) за походженням (документи офіційного діловодства; матеріали періодичної преси; хроніки історичних подій; джерела особового походження).

Насамперед зупинимося на характеристичі опублікованих офіційних джерел, оскільки вони становлять першооснову для проведення історико-правового дослідження. Стосовно імперського періоду нормативно-правову базу становлять законодавчі акти, які визначали організаційно-правові засади фабричної інспекції, зібрані переважно в Повному зібранні законів Російської імперії (третє видання) [1]. Як додаткові джерела використовувалися збірники законень про фабричні інспекції і про нагляд за заводами фабрично-заводської промисловості, підготовлені, зокрема, А. Кобеляцьким [2].

До матеріалів офіційного діловодства варто зарахувати 15 томів звітів фабричних інспекторів, які на систематичній основі почали публікуватися Міністерством торгівлі і промисловості Російської імперії з 1902 р., коли світ побачив перший звіт за другу половину 1900 р. [3]. Низка неопублікованих звітів фабричних інспекторів кінця XIX ст. розмішені у фондах Центрального державного історичного архіву України (далі – ЦДІАК України) (фонд 574 «Канцелярія старшого фабричного інспектора Київської губернії», фонд 575 «Канцелярія окружного фабричного інспектора Київського фабричного округу») і Державного архіву Харківської області (далі – ДАХО) (фонд 922 ««Канцелярія старшого фабричного інспектора Харківської губернії»). Окрім звітів, матеріали фондів включають широкий спектр документів, з-поміж яких – журнали нарад старших фабричних інспекторів; циркуляри Департаменту торгівлі і мануфактур Міністерства фінансів Російської імперії (з 1906 р. – Відділ промисловості Міністерства торгівлі і промисловості), у підпорядкуванні якого на той час перебувала фабрична інспекція; постанови Присутствій у фабричних справах; циркуляри й розпорядження старших фабричних інспекторів; переписку з фабричними інспекторами; матеріали статистичного обліку щодо піднаглядових підприємств, кількості робітників, інспекторів і здійснюваних ними інспекційних відвідувань. Стосовно наших дослідницьких завдань особливий інтерес становить статистика порушень фабричного законодавства з боку як робітників, так і промисловців; журнали нарад фабричних інспекторів, що дають

уявлення про дотримання умов праці на фабриках і заводах, характер правопорушень, форми й методи роботи інспекторів, ефективність здійснюваного ними нагляду й контролю.

Досить багатий фактологічний матеріал представлений у спогадах і щоденниках фабричних інспекторів, які були сучасниками подій і безпосередньо здійснювали нагляд за дотриманням фабричного законодавства про працю та охорону праці на піднаглядових їм підприємствах. Крім основного тексту праць, до них як додатки включалися нормативні документи або ж складені хронологічні переліки прийнятих законодавчих актів, які визначали діяльність фабричних інспекцій. З-поміж таких праць варто виокремити спогади І. Янжула [4].

Основною джерельною базою дослідження спроб урядів УНР періоду УЦР, Української Держави (Гетьманату) та УНР доби Директорії створити власну модель правового регулювання нагляду й контролю у сфері праці стали документи, які зберігаються в архівних фондах. Пердусім це фонди Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). Будучи створеним у 1921 р. як Центральний архів революції й маючи за завдання концентрувати документи із центральних державних установ постімперського періоду, він містить великий масив документів, які стосуються історії створення та функціонування органів влади, у тому числі й тих, які здійснювали повноваження щодо нагляду й контролю за дотриманням законодавства про працю. Так, у фонді 1063 «Рада народних міністрів УНР (м. Житомир, з квітня 1917–1918)» зберігаються законопроекти УНР періоду Центральної Ради, у тому числі й проект закону про інспекцію праці [5].

У фонді 1065 ЦДАВО України «Рада народних міністрів УНР (м. Київ, м. Кам'янець-Подільський травень 1920 р. – м. Київ, липень-серпень 1920 р. – м. Кам'янець-Подільський, з 1921 р. – м. Тарнів (Польща)» міститься законопроект Уряду УНР в екзилі періоду Ради Республіки (1921 р.) про інспекцію праці, постанови про штати інспекції праці, пояснювальні записки до них. Документи уможливають з'ясування причини пильної уваги урядовців до робітничого питання, аналіз організаційно-правових принципів, на основі яких мали функціонувати система місцевих органів Міністерства праці УНР після очікуваного її встановлення щодо повернення на батьківщину. Представлені документи засвідчують надзвичайно великий інтерес посадовців Міністерства праці

уряду УНР в екзилі до вирішення питання забезпечення інспекціями праці ефективного догляду (нагляду) за дотриманням законодавства про працю як способу забезпечення соціального миру.

Документи в ЦДАВО України формувалися за інституційним принципом, завдячуючи чому в окремі фонди виділені матеріали Народного секретаріату праці УЦР (фонд 3266), Міністерства праці Української Держави (Гетьманату) (фонд 2857), Міністерства праці УНР періоду Директорії (фонд 3305), Народного комісаріату праці УСРР (фонд 2623). Найбільш репрезентованими є документи, що засвідчують діяльність органів Міністерства праці Гетьманату П. Скоропадського й Народного комісаріату праці радянської України. Так, фонд 2857 ЦДАВО України включає положення, накази, інструкції, обіжники Міністерства праці Української Держави, проекти законів і пояснювальні записки до них. Особливу цінність становлять протоколи засідань Ради, міжвідомчих комісій, Комітету праці при Міністерстві праці Української Держави, на яких обговорювалися проекти законів про інспекцію праці, Головну раду праці та районні палати праці, про комітети робітників і службовців [6]. За слушним зауваженням вченої О.Ф. Скакун, «проекти законів – реалізованих і нереалізованих є джерелами історії держави і права» [7, с. 156]. Запроцьогольовані виступи міністерських чиновників дають можливість зрозуміти бачення ними ролі та моделей правового забезпечення нагляду й контролю у сфері праці, простежити пропозиції щодо закріплення на законодавчому рівні організаційних принципів контрольно-наглядових органів і їх обґрунтування посадовцями.

Фонд 3305 ЦДАВО України «Міністерство праці Української Народної Республіки, м. Київ, з 1920 р. м. Тарнів (Польща), 1919–1921» зберігає закони, постанови, накази, обіжники, інструкції, статuti Директорії, Ради Міністрів УНР, Міністерства праці УНР у тому числі щодо діяльності головної та районних рад соціального забезпечення й охорони праці, фабричних робітничих комітетів [8]. Велику зацікавленість викликають протоколи, журнали засідань Ради Народних Міністрів УНР, комісії щодо розгляду законопроектів Директорії УНР; доповідні записки, рапорти директора Департаменту охорони праці; звіти про діяльність Міністерства праці.

Однією з характерних ознак періоду Української революції була поява періодичної преси широкого спектру політичної спрямованості як всеукраїнського, так і регіонального масштабу.

Актуальне на той час робітниче питання відображено на сторінках різних видань. У періодиці висвітлювалися заходи державних органів, спрямовані на вирішення робітничого питання. Увага приділялася й активізації діяльності фабрично-заводських комітетів і професійних спілок після Лютневої революції. Заходи урядів щодо реорганізації фабричних інспекцій відбито в рубриках «Від Центральної Ради», «З робітничого життя» друкованого періодичного видання УСДРП «Робітнича газета».

Питання, що стосуються різних аспектів досліджуваної теми періоду Української Держави П. Скоропадського, порушувалися на шпальтах офіційного періодичного видання «Державний вістник», щоденної безпартійної демократичної газети «Відродження», друкованого видання Союзу ПРОТОФІС «Известия союзу промисленности, торговли, финансов и сельского хозяйства Украины». Остання газета була найбільш інформативною. На її сторінках, зокрема, надруковані розроблені Міністерством праці проекти закону про заснування інспекції праці та закону про професійні спілки, підготовлений Міністерством торгівлі і промисловості проект закону про організацію промислової інспекції, а в колонці «Хроніки» висвітлювалося обговорення законопроектів на сесійних засіданнях Комітету праці. Відомості про заходи Міністерства праці УНР періоду Директорії можна прочитати на сторінках щоденної політичної, економічної й літературної газети «Нова Рада» та її послідовниці – виданні «Рада».

Археографічний сегмент джерел представлений фундаментальними видавничими проектами, як-то: «Українська Центральна рада: Документи і матеріали» [9], документи й матеріали у 2-х томах «Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.», що стали складовою частиною масштабного видання «Джерела до історії Української революції» [10]. Збірники документів містять закони, інші нормативно-правові та правозастосовні акти, журнали засідань РНМ УНР тощо.

Носієм інформації є також джерела особового походження – спогади і щоденники державних і політичних діячів, у яких, незважаючи на суб'єктивізм у викладенні матеріалів, збереглися цінні свідчення, зокрема й щодо правотворчої та правозастосовної діяльності у сфері регулювання трудових відносин. До них зараховуємо, зокрема, працю М. Лівіцького – сина голови

уряду УНР в екзилі А. Ливицького, у якій описана законопроектна діяльність Ради Республіки [11].

Для дослідження радянського періоду використана широка нормативна база, насамперед Кодекс законів про працю (далі – КЗпП) РСФРР 1918 р., КЗпП УСРР 1922 р., Основи законодавства СРСР про працю 1970 р., КЗпП УРСР 1971 р., а також інші закони, декрети радянської влади, постанови НКП РСФРР, уповноваженого НКП РСФРР при РНК УСРР, спільні постанови ВЦВК і РНК РСФРР, НКП і ВЦРПС. Вони вміщувалися у Збірниках узаконень і розпоряджень робітничо-селянських урядів УСРР і РСФРР, збірниках законів і розпоряджень уряду СРСР, республіканських (УРСР) офіційних періодичних виданнях.

Допоміжну, але не менш вагому роль для вивчення радянського періоду відігравали архівні документи, які зберігаються у фонді 2623 ЦДАВО України, а саме: циркуляри, положення, інструкції Уповноваженого НКП РСФРР при РНК УСРР, НКП УСРР, що сприяло цілісному уявленню про формування радянської моделі правового регулювання нагляду у сфері праці за допомогою спеціально створених для цього робітничої, технічної, санітарної, позадільничної інспекцій. Документи характеризують особливості функціонування інспекцій праці в період воєнного комунізму та нової економічної політики, засвідчують роль профспілок у забезпеченні нагляду й контролю за дотриманням трудового законодавства. Інформативними є такі документи, як листування місцевих відділів праці з НКП УСРР; доповіді про стан охорони праці й діяльність інспекцій праці в Україні та відповідні резолюції ВУЦВК, прийняті за результатами їх заслуховування; протоколи нарад інспекторів; документи про правозастосовну діяльність комісій з охорони праці при фабзавкоммах, шахткомах, робочкомах, місцевкомах промислових підприємств і результати проведених ними обстежень стану охорони праці й техніки безпеки.

Широкий спектр документів представлений фондом 2605 ЦДАВО України «Українська республіканська рада професійних спілок (Укрпрофрада), м. Київ. (1919–1990)», який уміщує постанови Президії ВЦРПС, плани та звіти про роботу інспекцій праці при профспілках. Документи допомагають сформулювати цілісне уявлення щодо трансформацій спроб радянської влади побудувати систему «горизонтального контролю» за допомогою делегування відповідних державних повноважень профспілкам.

Документальні матеріали радянських місцевих органів праці представлені переважно

на регіональному рівні. Для досягнення мети дослідження вивчена низка фондів Державного архіву Полтавської області, які умовно можна поділити на два види: (1) фонди виконавчих комітетів губернських, повітових рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, а також окремо фонди управління, відділів праці та інспектур (інспекцій) праці цих виконкомів (ф. Р-1503 «Полтавський губернський виконавчий комітет рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (губвиконком), м. Полтава Полтавської губернії»; ф. Р-2222 «Інспектура праці Лубенського окружного виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, м. Лубни Лубенського округу Полтавської губернії»; ф. Р-2243 «Відділ праці виконавчого комітету Гадяцької повітової ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, м. Гадяч Гадяцького повіту Полтавської губернії»; ф. Р-3289 «Відділ праці Лохвицького повітового виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, м. Лохвиця Лохвицького повіту Полтавської губернії»; ф. Р-3468 «Відділ праці Пирятинського повітового виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, м. Пирятин Пирятинського повіту Полтавської губернії»; ф. Р-3872 «Відділ управління Полтавського губернського виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, м. Полтава Полтавської губернії»); (2) фонди місцевих контрольних комісій Робітничо-селянської інспекції (ф. Р-2064 «Кременчуцька міська контрольна комісія робітничо-селянської інспекції, м. Кременчук»; ф. Р-2083 «Лубенська окружна контрольна комісія робітничо-селянської інспекції, м. Лубни Лубенського округу»; ф. Р-3181 Лохвицька повітова Робітничо-селянська інспекція, м. Лохвиця Лохвицького повіту Полтавської губернії; ф. Р-3867 «Кременчуцька окружна контрольна комісія робітничо-селянської інспекції»).

У фондах повітових відділів праці (ф. ф. Р-2243; Р-3289; Р-3468) зберігаються такі документи, як план практичного застосування постанови Пленуму ВЦРПС про охорону праці в умовах Полтавщини, у якому обґрунтовується перехід інспекцій праці з відання профспілок до відділів праці; плани масових обстежень приватних і кустарних підприємств та артілей інспекціями праці в період непу; протоколи засідань колегії відділу охорони праці губернської ради профспілок; про-

токол Полтавської міської конференції з охорони праці (1921 р.); звіти про діяльність відділу охорони праці; плани роботи Губернської ради профспілок; протоколи засідань колегії охорони праці Губрадпрофу; протокол нарад робітничих інспекторів Полтавської губернії (1922 р.); листування з установами, підприємствами про контроль за охороною праці.

Специфікою регіональних архівів є й широке представлення в них централізованого законодавства: постанов, циркулярів, наказів РНК УСРР, НК РСІ, Уповноваженого РНК УСРР при НКП РСФРР, постанов і циркулярів РНК УСРР, Уповноваженого НКП РСФРР при РНК УСРР, Всеукраїнського управління охорони праці. При цьому частина документів уперше вводиться до наукового обігу, даючи змогу проілюструвати не лише правотворчу, а й правозастосовну діяльність у сфері праці.

Стосовно фондів контрольних комісій РСІ, то в них, зокрема, знаходяться протоколи секційних нарад щодо розгляду операційних планів інспектури праці. Фонд Р-3867 уміщує справу з «чистки» апарату Кременчуцького окружного відділу праці і біржі праці (1929 р.), у якій детально описано структуру, штати і практичну діяльність відділу праці, до складу якого входили інспектура праці, сільгоспінспектура, інспектура з роботи серед жінок, санінспектура, тарифно-конфліктна інспектура, інспектор молоді.

Варто відзначити, що низка документів, переданих на архівне зберігання, характеризуються недостатньою повнотою (особливо це стосується журналів, протоколів засідань, нарад тощо), на деяких із них не проставлені дати чи підписи осіб (це стосується й окремих проектів законів). Тим не менше такі документи часто слугують чи не єдиним джерелом, яке дає можливість заповнити прогалини дослідження. Звісно, використовувати їх можна із застереженням «імовірно».

Окремі питання робітничої політики, класової боротьби висвітлені в радянських збірниках документів, які, незважаючи на тенденційність підбору матеріалів, є джерелом інформації та мають певну цінність для відтворення стану трудових правовідносин в УСРР, СРСР та УРСР.

Стосовно тенденцій розвитку інституту нагляду й контролю за додержанням законодавства в незалежній Україні основним джерелом його аналізу слугує сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, які безпосередньо стосуються предмета дослідження та які надруковані в офіційних юридичних виданнях. Окрім того, зрозуміти особливості правового регулювання нагляду й контролю у сфері праці в Україні неможливо без аналізу міжнародно-правових актів у сфері праці, появу яких започаткувало створення Міжнародної організації праці в 1919 р. Насамперед це стосується конвенції МОП № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі (1947 р.), № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві (1969 р.), № 155 про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище (1981 р.), № 150 про адміністрацію праці: роль, функції та організація (1978 р.).

Для характеристики правозастосовної практики органів нагляду й контролю необхідним є також використання судової практики, статистичних матеріалів Міністерства соціальної політики, Державної служби України з питань праці, розміщених на їхніх офіційних веб-сайтах.

Висновки. Такою в загальних рисах є джерельна база, яка дає змогу всебічно дослідити теоретико-правові засади нагляду й контролю за додержанням трудового законодавства в Україні з погляду їх уплетення в «загальний контекст історико-правової реальності» [12, с. 64]. При цьому сам процес інтерпретації джерел можна поділити на такі стадії: (1) описова стадія, змістом якої є аналіз усієї сукупності фактів, що завершується створенням емпіричної бази дослідження; (2) стадія реконструкції, сутність якої полягає у виявленні загальних рис нагляду й контролю на різних етапах його історико-правового розвитку; (3) стадія пояснення – покликана підтвердити, чому в різні хронологічні періоди склалися різні моделі правового регулювання нагляду й контролю за дотриманням законодавства про працю. Як наслідок, «теоретичні категорії, ідеї, формули нібито «звільняються» від свого конкретно-історичного контексту і входять у методологічний, теоретичний арсенал ...» [7, с. 159].

Список літератури:

1. Полное собрание законов Российской империи. URL: http://nlr.ru/e-res/law_r/content.html.
2. Полный сборник узаконений о найме рабочих на фабрики, заводы и мануфактуры; о взаимных отношениях фабрикантов и рабочих; о фабричной инспекции; о надзоре за заведениями фабрично-заводской промышленности: справочная книга для чинов фабричной инспекции, для фабрикантов и заводчиков / сост. А. Кобеляцкий. 2-е изд., пересмотр. и доп. по 21 января 1897 г. Санкт-Петербург: Тип. В.Ф. Киршбаума, 1897. 143 с.
3. Своды отчетов фабричных инспекторов (1900–1914 гг.). URL: <http://www.hist.msu.ru/Labour/Svod/index.htm>.
4. Янжул И.И. Из воспоминаний и переписки фабричного инспектора первого призыва: сборник. Санкт-Петербург: Тип. АО Брокгауз-Ефрон, 1907. 229 с.
5. Законопроект про інспекцію праці УНР. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (далі – ЦДАВО України). Ф. 1063. Оп. 2. Спр. 1. Арк. 28.
6. Протокол засідання Міжвідомчої комісії 5.06.1918 р. по розгляду «Проекту закону про інспекцію праці». ЦДАВО України. Ф. 2857. Оп. 1, Спр. 48. Арк. 56; Протокол засідання Міжвідомчої комісії до розгляду законопроекту про районні ради праці від 28.06.1918 р. Там само. Спр. 21. Арк. 16; Проект Статуту про Головну Палату Труда, прийнятий міжвідомчою комісією на засіданні 8.07.1918 р. Там само. Арк. 50.
7. Скакун О.Ф. Джерельна база наукових досліджень з історії політичних та правових вчень. Вісник університету внутрішніх справ. 1999. Вип. 9. С. 155–163.
8. Стислий звіт діяльності Міністерства праці з початку евакуації і план робіт на найближчий час на Україні. ЦДАВО України. Ф. 3305. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 23; Журнали засідання Малої Ради Міністрів від 23 червня, 25 червня, 28 червня 1921 р. Там само. Спр. 71. Арк. 1–5; Інструкції інспектору праці. Там само. Спр. 1. Арк. 9.
9. Українська Центральна рада: Документи і матеріали: у 2 т. Київ: Наук. думка, 1997.
10. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920: документи і матеріали: у 2 т. / ред. В.Ф. Верстюк. Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 2006.
11. Лівницький М.А. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками. Мюнхен-Філадельфія: Українське Інформаційне Бюро, 1984. 75 с.
12. Усенко І.Б. Українська історико-правова наука на початку ХХІ ст.: здобутки та перспективи. Правова держава. 2014. Вип. 25. С. 44–65.

ИСТОЧНИКОВАЯ БАЗА ИССЛЕДОВАНИЯ НАДЗОРА И КОНТРОЛЯ ЗА СОБЛЮДЕНИЕМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О ТРУДЕ В УКРАИНЕ (КОНЕЦ XIX – НАЧАЛО XX СТ.)

Статья посвящена характеристике источниковой базы исследования историко-правовых моделей надзора и контроля за соблюдением законодательства о труде в Украине (конец XIX – начало ХХІ вв.). Определены виды источников. Проанализированы основные источники имперского периода, УНР времен Украинской Центральной Рады, Украинской Державы (Гетманата), УНР периода Директории, УССР, Украины. Обращено внимание на целесообразность использования архивных источников, часть из которых впервые вводится в научный оборот. Сделан акцент на стадиях процесса интерпретации источников для выяснения теоретико-правовых основ надзора и контроля.

Ключевые слова: надзор и контроль за соблюдением законодательства о труде, историко-правовое исследование, источниковая база, опубликованные официальные источники, архивные документы и материалы.

SOURCE BASIS FOR MONITORING AND CONTROL OF LABOR LEGISLATION IN UKRAINE (THE ENDING OF 19th – THE BEGINNING OF 21th cent.)

The article characterizes the source base for historical and legal models of supervision and control for labor legislation in Ukraine (the ending of 19th - the beginning of 21th cent.). There were determined the types of sources. There were analyzed the main sources of the Imperial Period, the UPR of Central Rada, Ukrainian State (the Hetmanate), the UPR of the Directory, the Ukrainian SSR, and Ukraine. The attention is drawn to the expediency of the archival sources using, some of them are first introduced into scientific circulation. The article emphasizes the stages for the process interpreting the sources to clarify theoretical and legal principles of supervision and control.

Key words: supervision and control of labor legislation, historical and legal research, source base, published official sources, archival documents and materials.